

EVENT DESCRIPTION SHEET*(To be filled in and uploaded as deliverable in the Portal Grant Management System, at the due date foreseen in the system.)***⚠** *Please provide one sheet per event (one event = one workpackage = one lump sum).)*

PROJECT	
Participant:	5 – Környezeti Management és Jog Egyesület (EMLA)
PIC number:	886875269
Project name and acronym:	Discussions and Actions on Climate and Environment – DACE

EVENT DESCRIPTION	
Event number:	D10.2
Event name:	Event on climate law and climate rights in Hungary
Type:	Conference
In situ/online:	in-situ
Location:	Hungary, Budapest
Date(s):	17/01/2024
Website(s) (if any):	https://emla.hu/dace-projekt/
Participants	
Female:	25
Male:	25
Non-binary:	0
From country 1 Hungary:	50
From country 2 [name]:	
From country 3 [name]:	
...	
Total number of participants:	50
From total number of countries:	1
Description	
<i>Provide a short description of the event and its activities.</i>	

Climate Change and Human Rights - Current Issues

conference

REPORT

Date: 17 January 2024, Wednesday 9:00 - 13:00
Venue: Pázmány Péter Catholic University Faculty of Law (PPKE JÁK)
Ceremonial Room
(1088 Budapest, Szentkirályi Street 28-30.)

Program

- 8:30 On-site registration for online applicants
- 9:00 Opening - *Prof. Dr. Gyula Bándi, Deputy Ombudsman for Future Generations*
- 9:10 Presentation of the DACE project - *Dr. Csaba Kiss, Director, EMLA*
- 9:20 The enforcement of fundamental rights in the context of climate change - *Prof. Dr. Gyula Bándi, Head of Department, PPKE JÁK*
- 9:35 Climate change cases before the European Court of Human Rights - *Dr. Csaba Kiss, Director, EMLA*
- 9:50 Shortcomings of the Hungarian Climate Protection Act - *Dr. András Huszár, Director, Green Policy Center*
- 10:15 Climate adaptation, climate law in Hungary - *Dr. Sándor Fülöp PhD, Associate Professor, National University of Public Service*
- 10:40 Coffee break
- 11:10 The US climate experience - *Dr. Sándor Szemesi, Senior Counsel, Constitutional Court*
- 11:35 The potential of local communities in the fight against climate change - *Dr. Ágnes Gajdics, lawyer, EMLA*
- 12:00 Consideration of climate protection aspects in impact assessments - *Dr. Zsuzsanna Berki, lawyer, EMLA*
- 12:25 The impact of comprehensive ecology and ecological conversion on climate resilience - at institutional and personal level - *Dr. Miklós Zsolt Szilvácsku, PPKE Institute for Creation Conservation*
- 12:50 Closing remarks – *Prof. Dr. Gyula Bándi, Deputy Ombudsman for Future Generations*
- 13:00 Lunch break

9:00 Opening - Prof. Dr. Gyula Bándi, Deputy Ombudsman for Future Generations

Gyula Bándi solemnly opened the meeting and wished the participants a useful conference.

9:10 Presentation of the DACE project - Dr. Csaba Kiss, Director, EMLA

The English name of the project is Discussions and Actions on Climate and Environment. The project will run from 1 November 2022 to the end of October 2024, and will involve the same activities in 6 countries, i.e., public opinion research, events on climate adaptation, a legal study, an event on climate rights, and at the end of the project an international / EU level online conference and proposals to the European Commission. The project is implemented by Justice and Environment and the project implementers are civil society organisations in the 6 countries concerned, i.e., Austria, Bulgaria, Estonia, Hungary, Spain and Slovenia. The aim is to raise awareness on climate rights. For news about the project, please visit www.emla.hu.

9:20 The enforcement of fundamental rights in the context of climate change - Prof. Dr. Gyula Bándi, Head of Department, PPKE JÁK

Gyula Bándi spoke about the possibilities of enforcing fundamental rights in the context of climate change. Starting from the ethical foundations, he presented the main messages of Pope Francis' Laudate Deum apostolic letter on the occasion of the Dubai climate summit, and then turned to the fundamental rights issues related to climate change. After a more detailed analysis of the Fundamental Law and the Constitutional Court decisions, he concluded by pointing out that climate change cannot be considered in isolation, as its effects are intertwined with a number of other issues, such as environmental elements such as water, soil and the closely related biodiversity, forests and even the state of built-up areas.

9:35 Climate change cases before the European Court of Human Rights - Dr. Csaba Kiss, Director, EMLA

Csaba Kiss spoke about the climate cases before the European Court of Human Rights. Although it is not included in the European Convention on Human Rights itself, the Court has developed the protection of environmental interests derived from other rights. In this way, it examines whether a state has violated a human right or failed to fulfil a duty to protect on environmental issues. At present, the Strasbourg Grand Chamber is dealing with 3 climate cases, but only at the level of procedural issues (i.e. whether or not litigation can start), while all three cases are urgent, as human lives and quality of life are at stake. In the case of the Swiss Klimaseniorinnen, the main question is whether their victimhood in relation to climate change can be established. They complain that their right to life and privacy is being violated because of the health effects caused to them. In the case of a former mayor of a French town, the question is whether, since he now lives elsewhere, his involvement will be accepted by the Court in the case he has brought

against the State. The case, brought in 2017 by six young people from Portugal, was brought against 33 states for ineffective climate protection. They complain that in the future, the adverse effects of climate change will adversely affect their lives and livelihoods, and that they will therefore be discriminated against.

QUESTIONS AND COMMENTS

- It was mentioned that environmental issues that cross borders should slowly become a matter for the law to respond to, including through international conventions. However, at present, international treaties do not yet provide a basis for a human rights reference, and their enforceability remains questionable. Climate change issues should be addressed not only as an inter-generational but also as an intra-generational problem.

9:50 Shortcomings of the Hungarian Climate Protection Act - *Dr. András Huszár, Director, Green Policy Center*

András Huszár's presentation addressed the shortcomings of the Hungarian Climate Protection Act adopted in 2020. While the EU and international regulations do not impose the obligation to draft a national law, it is possible to deduce the parameters that should be met if such a law is drafted. A sufficiently detailed proposal for a climate framework law, which is still relevant today, was drafted in 2009/2010 with the assistance of the National Council for Sustainable Development, but was not voted on by Parliament. The law adopted in 2020, however, is rather terse, without a more detailed system of targets and deadlines. Although it sets a climate neutrality target for 2050, it falls short of further measures to ensure a balance of emissions and sinks to reach the target. An amicus curiae brief was prepared with the participation of several lawyers - for the ex-post review procedure before the Constitutional Court, initiated by a quarter of the Members of Parliament - focusing on two main shortcomings of the legislation: the low level of the 2030 emission reduction commitment imposes a disproportionate burden on future generations and the lack of legal guarantees to meet the 2050 climate neutrality commitment. The Constitutional Court has not yet ruled.

QUESTIONS AND COMMENTS

- In the context of the comments, it was pointed out that although there are programmes and strategies alongside the Act which contain some of the missing elements of the objectives, since the objective is contained in the Act, it is legally correct that the intermediate objectives and basic rules are also contained in or mandated by the Act.

10:15 Climate adaptation, climate law in Hungary - *Dr. Sándor Fülöp PhD, Associate Professor, National University of Public Service*

In his presentation, Sándor Fülöp examined the international and domestic system of climate law. With regard to the institutional background, it can be stated that the abandonment of the principle of separation of powers and the loss of diversity make

adaptation to climate change more difficult, and exposure and vulnerability to its effects increase. Among the necessary actions, he mentioned the need to address environmental and related rights in a coherent system, to establish a strong institutional system for enforcement, to protect activists advocating climate and environmental measures, to enforce the more than two thousand judgments already handed down, and to broaden the possible subjects of litigation, for example, by addressing the issue of climate change-related migration or inadequate management of the impacts that occur. Slow change in the legal system can be encouraged and accelerated in one of two ways: either by addressing all its elements together, or by making one of its elements a driving force. The latter can be achieved through climate litigation.

QUESTIONS AND COMMENTS

- Contributions were made on the problem of short-term thinking in the context of electoral cycles, the importance of awareness-raising, the relevance of the Espoo Convention and other relevant sectors and possible institutions.

11:10 The US climate experience - *Dr. Sándor Szemesi, Senior Counsel, Constitutional Court*

Sándor Szemesi shared his experience of the US climate change litigation with the audience. In an ideal world, he said, there would be no need for these lawsuits because of the identity of interests between the citizenry and the government. The introduction, which also outlined the classification of climate cases, was followed by concrete cases. In the first example - the most successful so far of the lawsuits that can be brought under state constitutions - 16 young people (aged between two and eighteen at the time the lawsuit was filed) sued the state of Montana for being a major coal and gas producer responsible for climate change that impacts the quality of life of young people who are not even allowed to participate in decision-making. The young people won the case in the first instance, and the court also ordered the state to enact legislation. In another example, the state of California sued several oil companies for contributing to climate change for decades without knowing the consequences. California sought a reduction in activity, protection of natural resources, an end to greenwashing, adequate consumer information and punitive damages in its lawsuit. The lawsuit is in the early stages. These lawsuits raise the serious question of whether we have time to wait for the years of litigation to be over, or whether it will be too late! While the number of climate cases is rising rapidly around the world, here at home there is hardly any case to be found. Many questions remain to be clarified: who is affected, who can go to court, who is the future generation, whether climate change is covered by Article P of the Fundamental Law, etc. In addition, the extremely high cost of fees associated with litigation in this country is a major obstacle.

11:35 The potential of local communities in the fight against climate change - *Dr. Ágnes Gajdics, lawyer, EMLA*

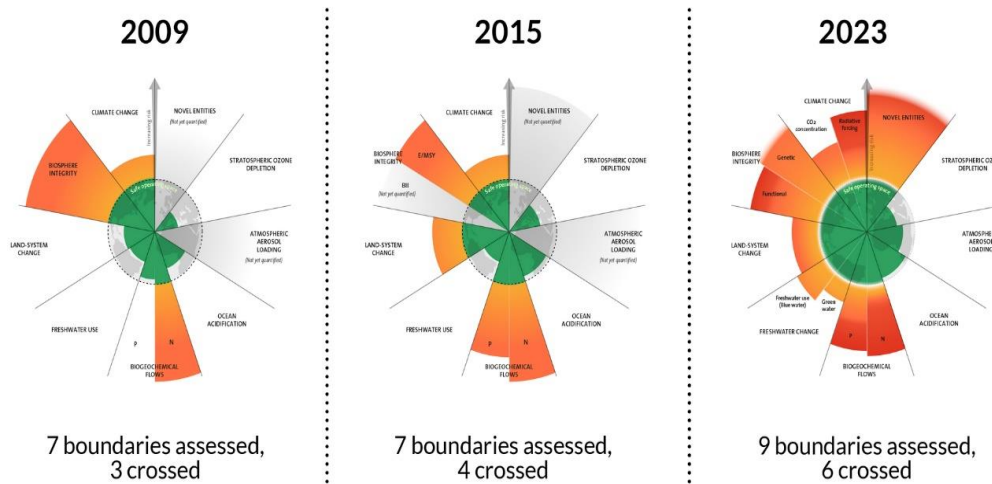
Ágnes Gajdics discussed the possibilities of local communities, including the creation of energy communities, in the context of the fight against climate change. Under EU rules, everyone has the right to participate in energy production. A community energy project based on EU law requires that local actors have majority or exclusive ownership, effective control and local benefits. There is some confusion in the system because there are two types of energy community under EU law - the renewable energy community and the ordinary energy community - with different sets of rights and requirements. While the core of one is the production of energy, the other is the form of organisation. In Hungary, energy communities have only been introduced in the Electricity Act, and although the regulatory framework is already partly supportive, the practice and the legal system itself are difficult to accept, and therefore difficult to operate. At home, there is still a lack of both the appropriate institutions and the necessary information: neither the public, nor the legislator, nor the authorities are prepared, nor are they familiar with international experience. And creating the technical conditions is a particular challenge for the energy supply system where it is centralised, as in our country. Although the National Energy and Climate Plan includes this possibility, only one energy community has been registered in 3 years. The role and potential of local authorities can be decisive for the creation of energy communities, partly because they have the local information and partly because of their powers: they could create a local energy efficiency strategy, act as investors, legislators and associations.

12:00 Consideration of climate protection aspects in impact assessments - Dr. Zsuzsanna Berki, lawyer, EMLA

Zsuzsanna Berki spoke about the possibilities of considering climate change aspects in impact assessments. Following a presentation on the categorisation of climate hazards in terms of legal basis, she discussed the possibilities of strategic environmental assessments and environmental impact assessments in relation to climate protection. Climate impact assessments need to answer a number of questions about the proposed activity: how it will affect domestic climate objectives; whether it is consistent with domestic, EU and international climate policy principles; where and to what extent will significant greenhouse gas emissions be generated; whether climate impacts can be reduced; what real alternatives exist; how will it be affected by climate change; what adaptation measures are needed, etc. The process should identify and assess the activities with the highest emissions, formulate relevant objectives and assess their relationship to the proposed activity. The use of these procedures may be hampered by the lack of a statutory methodological guide for assessing climate change and the lack of a definition of what constitutes a significant environmental impact from a climate perspective. However, general legal guidance is already available in case law. It would be important from a climate protection perspective to deny a permit in cases where the activity produces GHG emissions and/or does not support adaptation to climate change, and there is no reasonable explanation why it would not have a significant environmental impact. A further reason for not granting a permit could be if the proposed activity would interfere with an obligation under an international treaty or a target state set out in the National Environmental Programme.

12:25 The impact of comprehensive ecology and ecological conversion on climate resilience - at institutional and personal level - Dr. Miklós Zsolt Szilvácsku, PPKÉ Institute for Creation Conservation

Zsolt Szilvácsku explored the impact of ecological conversion and comprehensive ecology on adaptation to the consequences of climate change. He began his presentation with a brief overview of the situation, presenting the "Planetary Boundaries" figure updated by the Stockholm Adaptation Centre in 2023, which shows a rapid deterioration when compared to the same boundaries in 2009 and 2015.

Source: <https://www.stockholmresilience.org/research/planetary-boundaries.html>

In the World Economic Forum's annual risk report, half of the top 10 to 10 most serious economic risks, in terms of both likelihood and impact, are environmental crises! As natural capital declines and the ecological footprint increases, resource reserves are diminishing while social tensions are rising. The question is when the process will become irreversible and where the way out will be if living conditions are destroyed. The tools for transitioning to sustainability, according to the Meadows couple, authors of *The Limits to Growth*, are truth-telling, learning and visioning, networking and love. Church documents lead to a similar conclusion. Pope Francis, in his encyclical 'Laudato si', calls us to wonder at the world around us, to become aware of the ways in which our current way of life threatens it, and to discover what we need to do, drawing on the pain of this recognition. The first step of ecological conversion, as the Pope puts it, is to face reality. Let us dare to enter into a dialogue about what is wrong and adapt our actions accordingly. Let us ask ourselves why we are not doing anything, why we are not changing. The second step is a conversion of attention: to see the created world as God's wonderful work, a complex system that cannot be simplified. Encountering nature gives me a gift, which I must necessarily share with others, and this leads to togetherness. Real change requires an ecological conversion of the whole community. In ecological conversion, the Christian must be willing to allow an encounter with Jesus to transform the way he lives, the choices he makes in his personal life and at work.

We should not be led by our own ideas and selfishness, but seek what the world really needs. Healing our relationship with nature requires healing all our other fundamental relationships - with the world, with each other and with transcendence. We need to recognise that social and environmental crises do not exist in isolation but together, and therefore, within a comprehensive ecology, we need to seek solutions through dialogue that take into account the interconnections between natural and social systems and preserve our conditions for life. There are different approaches to climate change:

- there are difficulties, but we will overcome them
- solving problems is just a question of resources and technology
- we try to escape, to accumulate in order to survive
- we commit to change by preparing, learning, adapting, being resilient, leading by example and helping
- we accept suffering, resignation and thereby give it meaning.

Resilience (adaptation) is the ability of a system to withstand shocks and quickly restore essential functions. The ability to adapt to change, to evolve, to renew. In a changing system, there is a need for governance that is constantly adaptive to the situation, adaptive, community-based, and interconnected with other institutions and actors. However, certain socio-ecological traps can resist change and block the path to progress towards solutions, while traditional ecological knowledge, values and goals can play an important role. Loving cooperation and the belief that things can be changed and that the Creator will not let us down in this work is essential for change.

12:50 Closing remarks – Prof. Dr. Gyula Bándi, Deputy Ombudsman for Future Generations

In his closing remarks, Gyula Bándi reminded that as Christians we have a greater responsibility if we do not act or do wrong, because we know what we should do. Many people still doubt the fact or the human cause of climate change, but we must look for solutions in the interest of future generations. We cannot shirk our responsibility. If we can only take small steps, we must do so, because every small step counts.

The event is funded by the European Union.

Klímváltozás és emberi jogok – aktuális kérdések

konferencia

JELENTÉS

Időpont: 2024. január 17. szerda 9:00 – 13:00

Helyszín: Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Díszterem
(1088 Budapest, Szentkirályi u. 28-30.)

Program

- 8:30 Helyszíni regisztráció az online jelentkezők számára
- 9:00 Megnyitó – *Prof. Dr. Bándi Gyula, a Jövő Nemzedékek Szószólója*
- 9:10 A DACE projekt bemutatása – *dr. Kiss Csaba, igazgató, EMLA*
- 9:20 Az alapjogok érvényesítése a klímaváltozás kihívásai között – *Prof. Dr. Bándi Gyula, tanszékvezető egyetemi tanár, PPKE JÁK*
- 9:35 Klímaperek az Európai Emberi Jogi Bíróság előtt – *dr. Kiss Csaba, igazgató, EMLA*
- 9:50 A magyar klímavédelmi törvény hiányosságai – *dr. Huszár András, igazgató, Green Policy Center*
- 10:15 Klímaalkalmazkodás, klímajog Magyarországon – *Dr. Fülöp Sándor PhD, docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem*
- 10:40 Kávészünet
- 11:10 Az amerikai klímaperek tapasztalatai – *dr. Szemesi Sándor, főtanácsadó, Alkotmánybíróság*
- 11:35 A helyi közösségek lehetőségei az éghajlatváltozás elleni küzdelemben – *dr. Gajdics Ágnes, jogász, EMLA*
- 12:00 Az éghajlatvédelmi szempontok mérlegelése a hatásvizsgálatok során – *dr. Berki Zsuzsanna, jogász, EMLA*
- 12:25 Átfogó ökológia és az ökológiai megtérés hatása a klímarezilienciára - intézményi és személyes szinten – *dr. Szilvácsku Miklós Zsolt, PPKE Teremtésvédelmi Kutatóintézet*
- 12:50 Zárszó – *Prof. Dr. Bándi Gyula, a Jövő Nemzedékek Szószólója*
- 13:00 Ebédszünet

9:00 Megnyitó – Prof. Dr. Bándi Gyula, a Jövő Nemzedékek Szószólója

Bándi Gyula ünnepélyesen megnyitotta a tanácskozást és hasznos konferenciát kívánt a résztvevőknek.

9:10 A DACE projekt bemutatása – dr. Kiss Csaba, igazgató, EMLA

A projekt angol neve Discussions and Actions on Climate and Environment. 2022. november 1. és 2024. október vége között tart a projekt, 6 országban végzünk ugyanolyan tevékenységeket, azaz közvéleménykutatást, rendezvényeket a klíma adaptációra, jogi tanulmány készítését, klímajogokról szóló rendezvényt, majd a projekt végén egy nemzetközi / EU szintű online konferenciát tartunk és javaslatokat tárunk az Európai Bizottság felé. A projekt lebonyolítója a Justice and Environment, a projekt végrehajtói civil szervezetek az érintett 6 országban, azaz Ausztria, Bulgária, Észtország, Magyarország, Spanyolország és Szlovénia tagállamokban. Cél a klímajogokkal kapcsolatos tudatosság növelés. A projektről híreket a www.emla.hu oldalon találhatnak.

9:20 Az alapjogok érvényesítése a klímaváltozás kihívásai között – Prof. Dr. Bándi Gyula, tanszékvezető egyetemi tanár, PPKE JÁK

Bándi Gyula a klímaváltozással összefüggésben az alapjogok érvényesítési lehetőségeiről beszélt. Az etikai alapoktól indulva ismertette Ferenc pápának a dubaji klímacsúcs apropóján kiadott Laudate Deum apostoli buzdításában rejlő főbb üzeneteket, majd áttért a klímaváltozást érintő alapjogi kérdésekre. Az Alaptörvény és az alkotmánybírósági határozatok részletesebb elemzését követően zárásként utalt arra, hogy a klímaváltozás kérdésköre nem vizsgálható önmagában, hiszen hatásai összefonódnak számos más témakörrel, így például a környezeti elemek – mint a víz, a talaj – és az ezekkel szoros kapcsolatban álló biológiai sokféleség, erdő, vagy akár a beépítettség állapotával.

9:35 Klímaperek az Európai Emberi Jogi Bíróság előtt – dr. Kiss Csaba, igazgató, EMLA

Kiss Csaba az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt zajló klímaperekről beszélt. Bár maga az Emberi Jogok Európai Egyezménye nem tartalmazza, a Bíróság azonban más jogokból levezetve kialakította a környezeti érdekek védelmét. Ilyen módon azt vizsgálja, hogy az adott állam sértett-e emberi jogot, vagy mulasztott-e védelmi kötelezettséget környezeti kérdések kapcsán. Jelenleg a strasbourgi nagy tanács 3 klímavédelemmel kapcsolatos ügygel foglalkozik, de még csupán eljárásjogi kérdések szintjén (azaz megindulhatnak-e a perek), miközben mindhárom eset sürgető, hiszen emberi életéről és életminőségéről van szó. A svájci klímaseniorinnenek esetében a fő kérdés, hogy megállapítható-e áldozati szerepük a klímaváltozás kapcsán. Panaszuk szerint a számukra okozott egészségügyi hatások miatt sérül az élethez, magánélethez való joguk. Egy francia város volt polgármestere esetében a kérdés, hogy mivel már másutt él, érintettségét elfogadja-e a Bíróság abban a perben, amelyet az állam ellen indított. A hat portugál fiatal által 2017-ben indított per 33 állam ellen indult, a nem

elég hatékony klímavédelem miatt. Panaszuk szerint a jövőben az éghajlatváltozás káros hatásai hátrányosan érintik majd életüket, életlehetőségeiket, tehát diszkrimináció éri őket.

KÉRDÉSEK és MEGJEGYZÉSEK

- Szóba került, hogy a határokat átlépő környezeti ügyekre lassan a jognak is reagálnia kellene, akár nemzetközi egyezményekre támaszkodva. Jelenleg azonban nemzetközi szerződések még nem alapoznak meg emberi jogi hivatkozást, kikényszeríthetőségük pedig még akkor is kérdéses marad. A klímavédelmi kérdésekkel nem csupán nemzedékek közötti, de nemzedéken belüli problémaként is kellene foglalkozni.

9:50 A magyar klímavédelmi törvény hiányosságai – dr. Huszár András, igazgató, Green Policy Center

Huszár András előadása a 2020-ban elfogadott hazai klímavédelmi törvény hiányosságait járta körül. Az uniós és nemzetközi szabályozásból ugyan nem vezethető le egy nemzeti jogszabály elkészítésének kötelezettsége, az viszont igen, hogy ha készül ilyen, akkor milyen paramétereknek kellene megfelelnie. A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács közreműködésével már 2009/2010-ben készült egy kellő részletességű, ma is aktuálisnak tekinthető klíma kerettörvény javaslat, melyről azonban végül nem szavazott a Parlament. A 2020-ban elfogadott törvény viszont meglehetősen szűkszavú, részletesebb cél- és határidőrendszer nélkül. Bár 2050-re kimondja a klímasemlegességi célt, adós marad azon további intézkedésekkel, melyek biztosítanák a kibocsátások és nyelők egyensúlyát a cél eléréséhez. Több jogász részvételével készült egy amicus curiae beadvány – az Alkotmánybíróság előtt az országgyűlési képviselők egynegyedének kezdeményezésére indult utólagos normakontroll eljáráshoz –, melyben a jogszabály két fő hiányosságára fókuszáltak: a 2030-as kibocsátáscsökkentési vállalás alacsony volta aránytalan terhet ró a jövő nemzedékre, illetve hiányoznak a törvényi garanciák a 2050-es klímasemlegességi vállalás teljesítésére. Az Alkotmánybíróság még nem hozta meg döntését.

KÉRDÉSEK és MEGJEGYZÉSEK

- A hozzászólások keretében elhangzott, hogy bár a törvény mellett vannak olyan programok, stratégiák, melyekben fellelhető a hiányolt célkitűzéselemek egy része, mivel azonban a cél a törvényben szerepel, így jogilag úgy helyes, ha a köztes célok és alapvető szabályok is ebben, vagy ennek felhatalmazására születnek.

10:15 Klímaalkalmazkodás, klímajog Magyarországon – Dr. Fülöp Sándor PhD, docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Fülöp Sándor előadásában a klímajog nemzetközi és hazai rendszerét vizsgálta. Az intézményi háttér kapcsán megállapítható, hogy a hatalommegosztás elvének feladása, a diverzitás csökkenése miatt nehezedik az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, növekszik a hatásoknak való kitettség, sérülékenység. A szükséges

tennivalók között említette a környezetvédelmi és rokon jogok egységes rendszerben kezelését, a végrehajtásért felelős erős intézményrendszer létrehozását, a klíma- és környezetvédelmi intézkedéseket szorgalmazó aktivisták védelmét, a már megszületett több mint kétezer ítélet végrehajtását, valamint a perek lehetséges témaköreinek bővítését például a klímaváltozással összefüggő migráció kérdésével, vagy a fellépő hatások nem megfelelő kezelésével. A jogrendszer lassú változása két irányból ösztönözhető, gyorsítható: vagy összes elemének együttes kezelése irányából, vagy egy elemének húzóerővé tétele felől. Utóbbi eszközei lehetnek a klímaperek.

KÉRDÉSEK és MEGJEGYZÉSEK

- Hozzászólások keretében esett szó a választási ciklusokból adódó rövid távú szemlélet problematikájáról, a szemléletformálás fontosságáról, az Espoo-i Egyezmény relevanciájáról, valamint további fontos szektorokról és lehetséges intézményekről.

11:10 Az amerikai klímaperek tapasztalatai – dr. Szemesi Sándor, főtanácsadó, Alkotmánybíróság

Szemesi Sándor az amerikai klímaperek kapcsán szerzett tapasztalatait osztotta meg a hallgatósággal. Mint mondotta, egy ideális világban nem volna szükség e perekre a polgárság és a kormányzat közötti érdekazonosság miatt. A klímaperek osztályozását is felvillantó bevezető után konkrét jogesetek következtek. Az első – a tagállami alkotmányok alapján indítható perek közül eddig a legsikeresebb – példában 16 fiatal (a per indulása idején kettő és tizennyolc év közöttiek) perelte Montana államot, mivel jelentős szén- és gázkitermelőként felelős az éghajlatváltozásért, amely hatást gyakorol azon fiatalok életminőségére, akik még a döntéshozatalban sem vehetnek részt. A pert első fokon a fiatalok nyerték, a bíróság törvényalkotásra is kötelezte a tagállamot. Egy másik példában Kalifornia állam perelt be számos olajtársaságot, mivel évtizedeken át úgy járultak hozzá a klímaváltozáshoz, hogy tudtak a következményekről. Kalifornia a tevékenység csökkentését, a természeti értékek védelmét, a zöldrefestés befejezését, a fogyasztók megfelelő tájékoztatását, valamint büntető kártérítést kért kereseti kérelmében. A per kezdeti fázisban van. E perek kapcsán felvetődik az a komoly kérdés, hogy vajon van-e időnk kivárni az évekig tartó perek végét, vagy akkor már késő lesz! Míg a világban gyorsan emelkedik a klímaperek száma, itthon nemigen találni ehhez kapcsolódó ügyet. Számos kérdés vár még tisztázásra: kik az érintettek, ki fordulhat a bírósághoz, ki a jövő nemzedék, a klíma beleírható-e az Alaptörvény P) cikkébe stb. Emellett hátráltató tényező a perekhez kapcsolódó – itthoni kiemelkedően magas – illetékköltség.

11:35 A helyi közösségek lehetőségei az éghajlatváltozás elleni küzdelemben – dr. Gajdics Ágnes, jogász, EMLA

Gajdics Ágnes az éghajlatváltozás elleni küzdelem kapcsán a helyi közösségek – ezen belül is energiaközösségek létrehozásának – lehetőségeivel foglalkozott. Uniós szabály alapján mindenkinek joga van részt venni az energiatermelésben. Uniós jogon alapuló közösségi energia projekt feltétele, hogy a helyi szereplők többségi, vagy

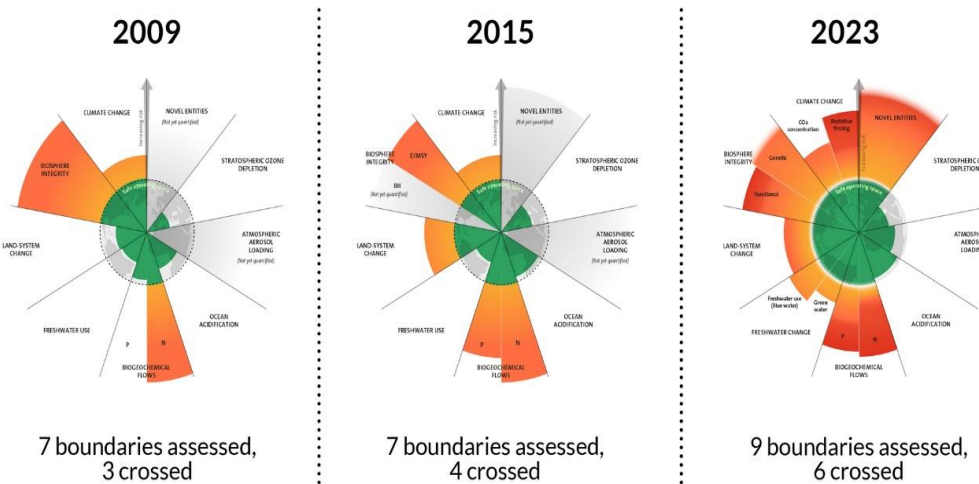
kizárólagos tulajdonában álljon, kezükben legyen a tényleges irányítás és az előnyöket helyben élvezzék. Némi zavart okoz a rendszerben, hogy uniós jog alapján kétféle energiaközösség létezik – a megújulóenergia-közösség és a sima energiaközösség –, melyeken belül eltérő a jogok és követelmények rendszere. Míg az egyik lényege az energiatermelés, a másikban a szerveződési forma a fontos. Itthon csak a villamosenergia törvénybe kerültek be az energiaközösségek, s bár a szabályozási keret már részben támogató, a gyakorlat és maga a jogrendszer nehezen fogadja be ezeket a közösségeket, ezért nehézkes a működésük. Itthon egyelőre hiányoznak mind a megfelelő intézmények, mind a szükséges információk: sem a lakosság, sem a jogalkotó, sem a hatóság nincs felkészülve, nem ismerik a nemzetközi tapasztalatokat. A műszaki feltételek megteremtése pedig különösen nagy feladatot ró az energiaellátó rendszerre ott, ahol az centralizált, mint hazánkban. Bár a Nemzeti Energia és Klímaterv szövegébe beépült a lehetőség, 3 év alatt csupán egyetlen energiaközösséget sikerült bejegyeztetni. A helyi önkormányzatok szerepe és lehetőségei meghatározóak lehetnek az energiaközösségek létrehozása kapcsán, részben mert ők rendelkeznek a helyi információkkal, másrészt jogosítványaik révén: alkothatnának helyi energiahatékonysági stratégiát, felléphetnek beruházóként, jogalkotóként és társulhatnak is.

12:00 Az éghajlatvédelmi szempontok mérlegelése a hatásvizsgálatok során – dr. Berki Zsuzsanna, jogász, EMLA

Berki Zsuzsanna az éghajlatvédelmi szempontoknak a hatásvizsgálatokban való mérlegelési lehetőségeiről beszélt. A klímapercek jogalap szempontú kategorizálásának ismertetését követően tért rá a stratégiai környezeti vizsgálatok és környezeti hatásvizsgálatok éghajlatvédelemmel kapcsolatos lehetőségeire. Az éghajlatvédelmi szempontú hatásvizsgálatok során számos kérdés vár megválaszolásra a tervezett tevékenység kapcsán: miként befolyásolja a hazai éghajlatvédelmi célokat; összhangban van-e a hazai, uniós és nemzetközi éghajlatpolitikai elvekkel; hol és milyen mértékben keletkezik jelentős üvegházhatású-gázkibocsátás; lehet-e az éghajlatra gyakorolt hatást csökkenteni; milyen valós alternatívák léteznek; miként hat rá az éghajlatváltozás; milyen alkalmazkodási intézkedések szükségesek stb. Az eljárás során azonosítani és értékelni kell a legnagyobb kibocsátással járó tevékenységeket, meg kell fogalmazni a releváns célkitűzéseket és vizsgálni szükséges ezek viszonyát a tervezett tevékenységgel. Ezen eljárások alkalmazását hátráltathatja, hogy nem áll rendelkezésre sem jogszabályban rögzített módszertani útmutató az éghajlatváltozás vizsgálatára, sem arra vonatkozó definíció, hogy mi tekinthető jelentős környezeti hatásnak éghajlatvédelmi szempontból. A bírósági joggyakorlatban azonban már fellelhető általános jogi iránymutatás. Fontos lenne éghajlatvédelmi szempontból megtagadni az engedélyt olyan esetekben, amikor a tevékenység ÜHG kibocsátással jár és/vagy nem támogatja az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást, továbbá nincs okszerű magyarázat arra nézve, hogy mindezek ellenére miért ne lenne jelentős környezeti hatása. További engedélyezést kizáró ok lehetne az is, ha a tervezett tevékenység nemzetközi szerződésben szereplő kötelezettség, vagy a Nemzeti Környezetvédelmi Programban meghatározott célállapot teljesítését akadályozza.

12:25 Átfogó ökológia és az ökológiai megtérés hatása a klímarezilienciára – intézményi és személyes szinten – dr. Szilvácsku Miklós Zsolt, PPKE Teremtésvédelmi Kutatóintézet

Szilvácsku Zsolt az ökológiai megtérésnek és az átfogó ökológiának az éghajlatváltozás következményeihez való alkalmazkodásra gyakorolt hatását vizsgálta. Előadását egy rövid helyzetismertetővel, a stockholmi alkalmazkodási központ által 2023-ban frissített „[Planetáris határok](#)” ábra bemutatásával kezdte, mely rohamos romlást mutat, ha összevetjük az ugyanezen határokról 2009-ben és 2015-ben készített ábrákkal.

Forrás: <https://www.stockholmresilience.org/research/planetary-boundaries.html>

A Világ gazdasági Fórum évente összeállított [kockázati jelentésében](#) mind valószínűségét, mind pedig hatását tekintve a 10-10 legsúlyosabb gazdasági kockázat fele már környezeti krízis! A természeti tőke hanyatlása és az ökológiai lábnyom növekedése következtében csökkennek az erőforrástartalékok, míg a társadalmi feszültségek nőnek. A kérdés az, mikor válik visszafordíthatatlanná a folyamat és hol a kiút, ha az életfeltételek elpusztulnak. A fenntarthatóságba való átmenet eszközei – a Meadows házaspár, [A Növekedés határai](#) szerzői szerint – az igazmondás, a tanulási és jövőképzési képesség, a hálózatépítés és a szeretet. Egyházi dokumentumok alapján hasonló következtetésre juthatunk. Ferenc pápa a [Laudato si'](#) enciklikában arra hív, hogy csodálkozzunk rá a körülöttünk lévő világra, ébredjünk tudatára, hogy miként fenyegeti azt jelenlegi életmódunk és e felismerés fájdalmából táplálkozva fedezzük fel tennivalóinkat. A pápa által megfogalmazott ökológiai megtérés első lépése a szembesülés a valósággal. Merjünk párbeszédet kezdeményezni arról, hogy mi a baj és ehhez alakítsuk tetteinket. Tegyük fel magunknak a kérdést, vajon miért nem teszünk semmit, miért nem változunk. A második lépés a figyelem megtérése: tekintsünk úgy a teremtett világra, mint Isten csodálatos művére, mely komplex, nem leegyszerűsíthető rendszer. A természettel való találkozás megajándékozottá tesz, melyet szükségszerűen meg kell osztanom másokkal, és ez összetartozáshoz vezet. Valós változásokhoz a teljes közösség ökológiai megtérése szükséges. Az ökológiai megtérésben a kereszténynek késznek kell lennie arra, hogy a Jézussal való találkozás átformálja életmódját, a magánéleti és munkája során hozott döntéseit. Ne saját

elképzeléseink, önzésünk vezessen, hanem azt keressük, amire a világnak valóban szüksége van. A természethez fűződő kapcsolatunk gyógyításához minden más alapvető kapcsolatunkat – a világgal, egymással és a transzcendenssel – is gyógyítani kell. Tudomásul kell vennünk, hogy a társadalmi és környezeti válságok nem elkülönülten léteznek, hanem együtt, ezért az átfogó ökológia keretében olyan, párbeszéd során kialakuló megoldásokat kell keresnünk, melyek figyelembe veszik a természeti és társadalmi rendszerek kapcsolatait és megőrzik életfeltételeinket. Az éghajlatváltozás kapcsán többféle hozzáállás létezik:

- vannak nehézségek, de túl leszünk rajta
- a problémák megoldása csak forrás és technológia kérdése
- próbálunk menekülni, a túlélés érdekében felhalmozni
- elköteleződünk a változás iránt felkészülés, tanulás, alkalmazkodás, rugalmasság, példamutatás és segítségnyújtás révén
- vállaljuk a szenvedést, a lemondást és ezáltal értelmet adunk neki.

A reziliencia (alkalmazkodás) a rendszer azon képessége, hogy a sokkhatást elviselje és a lényeges funkciókat gyorsan helyreállítsa. A változásokhoz való alkalmazkodás, a fejlődés, megújulás képessége. Változó rendszerben a helyzethez folytonosan alkalmazkodó, adaptív, közösségben működő, más intézményekkel, szereplőkkel összekapcsolódó kormányzásra van szükség. Bizonyos szocio-ökológiai csapdák azonban ellenállhatnak a változásnak és elzárhatják a megoldásra vezető fejlődés útját, míg a hagyományos ökológiai tudás, az értékrend és a célok fontos szerepet tölthetnek be. A változás érdekében nagyon fontos a szeretettel együttműködés és annak hite, hogy a dolgokon igenis lehet változtatni, s ebben a munkában a teremtő nem hagy cserben bennünket.

12:50 Zárzó – Prof. Dr. Bándi Gyula, a Jövő Nemzedékek Szószólója

Bándi Gyula zárszavában arra emlékeztetett, hogy keresztényként nagyobb a felelősségünk, ha nem cselekszünk vagy rosszat teszünk, mert mi tudjuk mit kellene tenni. Az éghajlatváltozás tényét, vagy emberi okát sokan még ma is kétségbe vonják, ennek ellenére nekünk a jövő nemzedék érdekeire figyelemmel már a megoldásokat kell keresnünk. Nem vonhatjuk ki magunkat a felelősség alól. Ha csak kis lépésekkel tudunk haladni, azt is meg kell tennünk, mert minden kis lépés számít.

A rendezvényt az Európai Unió támogatja.

HISTORY OF CHANGES		
VERSION	PUBLICATION DATE	CHANGE
1.0	01.04.2022	Initial version (new MFF).